

P É N T E K I M R E

A kolorizmus lázadásai

O R O S Z Y C S A B A S Z Ü L E T É S N A P I T Á R L A T A

A S Z O M B A T H E L Y I K É P T Á R B A N

Bár a Szombathelyi Képtárban többször is kiállított, a mostani, januári tárlat azért mégis más, az 50. év alkalmából egy nagy szemle szerveződött, címe is van, *Fragmenta silentii*, a Csend fragmentumai. Ha belépünk a terembe, meglep a szinte világító színek kavalkádja, a tüzes, lobogó formák extatikus mágiája, felbomló és mégis formába kényszerített rendje, egyensúlya. Szemmel látható, hogy aki ezeket a munkákat készítette, az elsősorban az anyag minőségét színekben ragadja meg, a tömeg matériahalmaza, ami előtte tornyosul, az elsősorban pirosak és kékek küzdelme, izzása, átlényegülése. Az ecsetvonások szinte maguktól születnek a vásznon, birtokba akarják venni a felkínálkozó sík minden pontját, hogy a forrongó, változó, egymást átható színek valami csodálatos, soha nem volt, misztikus öllekezéssel jelenítsék, ragadják meg a valóság rejtőző, hét fátyollal takart titkait. Gnómok küzdenek szörnyű erőfeszítéssel, heroszok labdázanak világokkal, hogy aztán elnyelje ezt a földön túli erőfeszítést a poklok gyehennája.

Oroszy Csaba születésnapjára tárlatán vagyunk, mely arra tesz kísérletet, hogy az általa létrehozott, gazdag, meglehetősen szerteágazó életmű jelentősebb vonulatait valamiképpen felvillantsa, érzékeltesse. Az elmúlt húsz évről lenne szó, a Keserű Ilona mesterkurzusa utáni időszakról. Ám ráadásul nem csak az idő szaladt el, hanem a mester is feladja a leckét, amikor egy-egy téma, lehetőség, ötlet nyomán száguldani kezd fantáziája, és terjedelmes sorozatok alakulnak ki ecsetje nyomán. Oroszy Csaba elsősorban belülről kifelé „dolgozik”: lelki attribútumait festi ki magából, a belső látomás nyeri el valóságosságát, hihető, befogadható megragadhatóságát. S ez a világ: elasztikus. Mozog, villódzik, a legbensőbb szubjektivitásból tárgyias alakzatba vált. Az a bizonyos „szekretizmus”, a festő filozófiai-lelki leleménye, bizonyosan arra utal, hogy a belső látomás, a fantázia terrénuma megörökíti magát a felkínálkozó jelenésekben. Analógikus gondolkodás ez? A belső és külső szinkretizmusa? Vagy az a vele született poétikusság, amiről Supka Magdolna beszél Kovács Péterrel kapcsolatban *A drámai groteszk* című kötetében? A következőket írja: „Olyan ember aligha akad a földkerekségen, aki sohse rágódott volna a hasztalanság teljes tudatában ezen: miért is nem állott meg az idő akkor! – abban egyszeri pillanatban! Ez, mint a sóvárgás östípusának bölcsőbbik fajtája, beéri azzal, hogy a vesztett boldogság előttit, a gyanútlanságunk idilljét siratja vissza. Ilyen gyámoltalan helyzetben közelebb érezzük magunkat a művészetekhez, talán mert saját nosztalgiaink lírai jellegében olyasféle pszichikai telítettséget ismerünk fel, ami felment a köznapi gond nyúgá alól... ezzel az ihletettséggé állapotát sejteti meg velünk. Okkal, mert a spontán művészi al-

kotásnak egyik fontos érzelmi indítéka lehet a sóvárgás, ha az... hozzásegíti a művészt, hogy képzeletét és intuíciónak fellazítva, képes legyen irracionális jelenségek érzékel- tetésére is. Az inspirált műalkotásnak egyik sajátos ismérve a költőiség. A poétikai véna, mint a tehetség megkülönböztető vonása, veleszületett hajlam... s ha történe- tesen festőegyniségben bukkan fel..., úgy megteremti az alkotó belső látomásaira épülő vizuális világot.” Ez a „poétikusság” azonban kevés. Hisz ehhez – Oroszy ese- tében – számos racionális elem társul, a konstrukciók kidolgozásának igénye, a tel- jesség – mondhatnám – hajszolása a maximumig, az önkívület túlzó állapotáig.

En egy alkalommal vonzó eklektikának neveztem működését, hisz Oroszy sokféle hatást összegzett magában. Ott van benne a Keserű Ilona-i zínskála játékos, önfelörlő mágiája, a rejtőzködő, elleplezett figuralitás, a felbomló valóság rétegeinek kaotikus kavargása, ahogy megleli nyugvópontjait, a kitörő és visszafogott indulat. Ma inkább hajlok arra: a posztmodern peremén keressem festészetének érvényességét. Az a bi- zonyos fikcionalitás túlbujánzik mindenben, a kolorizmus logikája saját törvényei szerint kezd működni, és mintegy belepi, befonja, körülveszi a valót. S ebből csak „ félszemmel, félfejvel” lehet kilátni, kipillantani... A módszer eredője is tisztán, vilá- gosan megnyilvánul: a természeti formák átírásában. Akár meglepetést is kelthet, hogy a tárlat fele természeti alapú, inspirációjú. A Piramistölgy-sorozatok, a Göttingeni napraforgók, Sárvári bálák ebből a naturalisztikus élményből táplálkoznak, s láthatjuk: a sűrítés, tömörítés, a valőrök egymásra rétegzése miként hat oda, hogy a *Bokor* egy botanikai látványból színek és formák extatikus kifejezése lesz. Ez a felfo- kozottság érvényesül a kilencvenes évek képein, ez a dús, átható színorgia, a vízióserű koncentrátumok keresése. Lenyűgöző a *Nagy tölgy* (1994), mely mesés, fantasy ele- meket hordoz, szélesen kiterjedő, ágas-bogas látomás, ősvilágba nyúló képződmény, amely messze eltér bármilyen biológiai formációtól. S a figura megjelenése... Több- ször írtam arról, hogy Oroszy kiváló figurális festő lehetne – de nem az... Ő csak utal, kacérkodik bizonyos tárgyakkal, testrészekkel, azokat variálja, felfokozza vagy leki- csinyíti. A *Nagy felhők* sorozaton megjelenik az „átírt figura”, amint a felhőket haj- szolja, rendezi. Pszichikus mezők gyermeke, képes erre a rendkívüli feladatra.

Oroszynak van érzéke a nagy méretekhez. Vérében van a monumentalitás. Több ilyen művét láttam, legutóbb a Kortársunk Szent Márton kiállításán, éppen itt, a képtárban. Ebben a kollekcióban is találkozhatunk egy ilyen művel, az *Armageddoni* csatával. A gigantikus üdvtörténeti összecsapás barnás tónusban jelenik meg előttünk, iszonyatos, képzeletet felmúló hősök küzdenek, félelmetes energiák csapnak össze. A három részből álló jelenés sorsdöntő elementumok barbár tusájáról ad hírt, mely- nek a tétje nem csak a fizikai győzelem vagy vereség, hanem lelki üdvösségünk. Ha- sonló méretű teljesítmény a *Menekülés Velencéből* (2007), mely a kibontakozás eufóriáját képes közvetíteni. Több nagyszerű festményt látunk 2000 körüli dátum- mal jelezve. A *Fehér angyal* a felső régiók küldöttjét képes megjeleníteni, a *Beszélge- tések* a végletes kommunikáció emelkedettségét. A tárlat másik oldala képek, kezdemények, mutatványok hosszú sora. Ilyen a *Kis és nagy röntgenkép fúziója*, vagy a *Grafitti Isten városából* címmel ad kóstolót bizonyos asszociációs terekbe. A Biblia

ihletése több képen is megjelenik. „És minekutána a kenyeret vette, megszegé”, mely Lukács apostolra utal. A „Pecseated be”, János jelenésiből meríti témáját. Utolsó vacsorája profán áldozat, férfias szertartás a szexizmus oltára előtt.

Érdekesek a rejtőző arcképek, szűkített, elleplezett portrék, akár teljes kiállítású ábrázolások. A *Hordozható templomlakók* ennek az érzékenységnek karikatúrisztikus megjelenítése, finom kis reflexiókkal, megfigyelésekkel. *A gnóm* (2014) a torz, alantás kinövés példaszzerű ábrázolása. S a küzdelem a tisztaság, emelkedettség és a lehúzó szándékok között számos képen megmutatkozik. *A megváltás, a Benső kápolna, Egy a minden* ennek a vágynak a megnyilatkozása, az égi szólamok érzékeltetése. Hegyi Lóránd ugyan azt írja az Élmény és fikcióban – igaz, a rendszerváltás előtti időszakra, a posztmodern regnálásakor –, hogy: „Az új művészgeneráció alapélménye tehát ez az alternatívánélküliség, amely ugyanakkor nélkülözi azt a kétségtelenül meglévő pátoszt, ami a negyvenes évek művészeit eltöltötte.” Szerintem a posztmodern tendenciák elhasználódása után visszatér az a fajta „érzéki ragyogás”, amely az újabb festészetünkben megnyilvánul. Visszatér a pátosz is, amely nem csak külső igény, de az új lelkeség elementáris, forma alkotó kreációja. Én ennek a megjelenését vélem felfedezni Oroszy festészetében. Igaz, ez még csak lappangón, visszafogottan nyilatkozik meg, még a „félpillantások” révén, de a fejtartás már megvan, tagadhatatlanul az irány is. Van egy képe, amelynek címe: „A világ dobogó szíve már nem bennetek lüktet” „(2015). Számomra ez a kép éppen azt jelzi, változásra van szükség és lehetőség. A kihívás megtörtént. Az „új spiritulizmus” jelei tűnnek elő a 10-es évek remekművein, ilyen a 2016-os *Fehér portré* vagy *Feloldozás. A Meghívó* teljes egészében ennek az új programnak a képe, bekapcsolódás egy metafizikai vonulatba, amely eltölti Oroszy új festményeit. A barna kabátos, kék nadrágos figura meghívása ennek szól, ennek a „sekrétisztikus” felfogásnak, átlépésnek, a fikcionalitás valóságosságának. Az egyre bonyolultabb, összetettebb képcímek ezt involválják, a hiánynak és az igénynek össze-csengő crescendóját.

Egyik, utolsó időszakban született képcím a következő: „Mikor eljön érted a fátyol, vajon azzá változol-e, amit éltedben elhiszel magadról?” A kérdés nem maradhat válasz nélkül. Küzdelem ez is, a benső kép teljes megnyilatkozásáért folytatott egyéni lázadás, nem reménytelen viaskodás. Értjük a hívást, a „Csillagemberek” szólamát.

Néhány szót megérdemel a festő jelző értékű, plasztikai munkásságának érzékeltetése. Az *Angyal a térben* folyamatosság jele, a spirituális elköteleződés szép, lendületes példája. A kápolna-tervek építészeti víziója, a *Szivárványos Madonna*, a *Lángoló angyal*, a *Nagy angyal* kőfaragványai arról tanúskodnak, hogy Oroszy a térben is tud gondolkodni, a márvánnyal is tud bánni.

Számomra azért is érdekes volt ez a „virtuális” utazás Oroszy képi stációi között, mert a posztmodern pereméről könnyű váltani: bár a „kicsomagolás” még hátra van. De jó szívvel tekinthetünk e lázas kolorizmusra, a tanultságnak és a filozófiai felkészültségnek, a belső igénynek bőségesen van tartaléka. A visszafogott, esendő, olykor kétségbeesett radikalizmus elérheti célját, az elért eredmények alapjáról újabb hódításokat tehet kortárs művészetben.

